

грам. Аналіз результатів використання державного майна слід проводити в ув'язці до сформованих центрів відповідальності за наслідки його нецільової та неефективної експлуатації. В переліку аналітичних процедур слід передбачати напрацювання механізмів морального і матеріального стимулювання за досягнуті якісні результати такої діяльності.

Висновки та напрямок подальших досліджень. Якість здійснення аналітичних процедур в аудиті ефективності використання державних ресурсів повною мірою визначається достовірністю інформації про їх стан, підпорядкованість, розподіл за видами діяльності тощо. Як показують експертні оцінки на теперішній час таких точних даних немає. Слід провести суцільну прозору інвентаризацію державних ресурсів, визначити їх наявний стан і перспективу цільового використання, чітко розподілити центри відповідальності відповідно до структури прав власності та прав користування.

Орієнтуючи державний фінансовий аудит на максимальне використання всього комплексу аналітичних процедур можна досягти його утвердження як нового прогресивного виду аудиторської діяльності в цілому.

Список літератури

1. Закон України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запобігання фінансовим правопорушенням, забезпечення ефективного використання бюджетних коштів, державного і комунального майна. - Ж., Фінансовий контроль. - № 1, 2006. - С. 3-6.
2. Давидов Г.М. Теоретичні засади формування системи незалежного фінансового контролю - аудиту в Україні / Г.М. Давидов // Фінанси, облік і аудит: зб. наук, праць; [відп. ред. В.Г. Лінник]. - К. : КНЕУ, 2006.-С. 135-143.
3. Левицька С.О. Аудиторський ризик при проведенні аудиту ефективності / С.О. Левицька // Вісник Київського національно-торговельно-економічного університету. - 2005. - № 2. - С. 79-88.
4. Рубан Н. І. Аудит ефективності: успіхи і недоліки перших кроків / Н.І. Рубан // Фінансовий контроль. - 2004. - № 1 (18). - С. 4-6.
5. Стефанюк І. Б. Для України - над актуально / І.Б. Стефанюк // Фінансовий контроль. - 2004. -№3 (20). - С. 6-9.

Рукопис подано до редакції 16.12.11

УДК 338.47: 339.133

Л.Ф. ЩЕНКО, канд. екон. наук, ДВНЗ "Криворізький національний університет",
Н.П. СПІЛЬНА, Ю.О. ЖАДАНОВА, кандидати екон. наук, доц.
Одеська національна академія зв'язку ім.О.С. Попова

АНАЛІЗ СКЛАДУ ТА ШЛЯХИ ЗНИЖЕННЯ СОБІВАРТОСТІ НА ПРИЛАДОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

У роботі проаналізовано діяльність одеського підприємства ТОВ «Телекарт-прилад» з 2007 по 2011 рр. Проведено калькуляцію собівартості та визначено витрати на 1 грн. товарної продукції на основі чого зроблено математичне моделювання даного показника. У результаті проведених операцій визначено шляхи зниження собівартості продукції на прикладі приладобудівного підприємства.

Проблема та її зв'язок з науковими та практичними завданнями. Найважливішою умовою зростання ефективності промислового виробництва є економія живої і минулої праці при виготовленні продукції, тобто зменшення собівартості, як фундаменту для зниження оптових і роздрібних цін, підвищення конкурентоспроможності продукції, підвищення реальної заробітної платні та життєвого рівня населення.

Галузь зв'язку є однією з провідних галузей економіки. Темпи її розвитку свідчать про економічну ситуацію яка склалася в країні. Основна діяльність галузі - це не тільки надання послуг та оренда каналів зв'язку, третьою складовою є вироблення обладнання для потреб галузі. Про те на більшості підприємств зв'язку, в наш час застосовується зарубіжне обладнання. На противагу зарубіжним аналогам в Україні діє один з провідних вітчизняних постачальників обладнання для галузі зв'язку ТОВ «Телекарт-прилад». На сьогодні для більшості вітчизняних приладобудівних підприємств, виготовлення продукції яких носить енерго-, трудо- емний характер, важливими чинниками впливу на їх функціонування є неоправдана податкова політика, конкуренція, коливання попиту і цін, що в свою чергу впливає на собівартість продукції. Тому тема статті є досить актуальною, враховуючи виняткове значення собівартості промислової

продукції та визначення необхідності систематичного пошуку шляхів її зниження у всіх ланках промислового виробництва.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблемам зниження собівартості продукції спрямовувались праці таких вітчизняних та зарубіжних вчених як Андросової О.Ф., Апчерч А., Басманова І., Кондаурової І.А., Тарасенко Н.В., Чумаченко Н.; зокрема в галузі зв'язку Захарченко Л.А., Спільної Н.П., Орлова В.М., Потапової-Синько Н.Ю. та ін., проте облік витрат виробництва і калькулювання собівартості продукції в останній час зазнають критичних оцінок [2] це вказує на те, що дана проблема потребує поглибленого дослідження.

Постановка завдання. Провести аналіз виробничо-господарської діяльності, витрат, на основі чого визначити склад і структуру собівартості продукції на ТОВ «Телекарт-прилад».

Викладення матеріалу та результати. Господарська діяльність будь-якого суб'єкту підприємницької діяльності повинна базуватися на раціональному використанні фінансових, матеріальних та трудових ресурсів [5]. Головне завдання кожного такого виробничого підприємства - випуск продукції високої якості з найменшими витратами, які б дозволяли отримувати стабільний прибуток та забезпечити конкурентоспроможність.

Для проведення аналізу собівартості продукції одеського підприємства ТОВ «Телекарт-прилад» зупинимося на основних етапах його діяльності:

1. Основним напрямком діяльності ТОВ «Телекарт-прилад» є розробка і серійне виробництво телекомунікаційного устаткування і систем, приладів і автоматизованих систем урахування електроенергії, систем електронних платежів з використанням smart-карт і товарів народного споживання. Підприємство успішно працює на ринку пластикових карт з 1995 р. За цей час випущено більше 70 млн карт, замовниками електронних телефонних карт стали національні оператори країн СНГ, більше 20 регіональних операторів електрозв'язку Росії, багато крупних приватних операторів. Підприємство бере участь у проектах «єдина телефонна карта» в Україні, Росії, Узбекистані. Продуктивність комплексу для лиття пластикових основ електронних карт smart-експрес 20 мільйонів штук у рік.

Сьогодні до складу підприємства входять чотири основні структури: приладобудівний завод, спеціалізоване конструкторське бюро (СКТБ), департамент продажів і маркетингу і сервісний центр.

2. Проведений аналіз виявив істотне поліпшення практично всіх кількісних і якісних показників виробничо-господарської діяльності ТОВ «Телекарт-прилад» за період з 2007 по 2011 рр. (крім фондівддачі ОВФ). Так, на 6239 тис. грн. (або на 7,83 %) зріс обсяг товарної продукції, склавши у звітному 2011 р. 85965,4 тис. грн. проти 79726,3 тис. грн. у 2007 р.

Випередження темпів зростання обсягів товарної продукції над темпами зростання середньорічної чисельності працюючих зумовило позитивну динаміку продуктивності праці. Так, з 2007 по 2011 рік рівень середньорічного виробітку товарної продукції на 1 ПВП збільшився на 9,71 тис. грн. (або на 8,15 %) і склав у 2011 р. 128,88 тис. грн. проти 119,17 тис. грн. у 2007 р.

Від 5656,6 тис. грн. до 6282,0 тис. грн. зріс прибуток від реалізації продукції, що, у свою чергу, обумовило значне збільшення рентабельності реалізованої продукції. Так, протягом аналізованого періоду її рівень зріс на 4,26 процентних пунктів, склавши у 2011 р. 9,44 % проти 5,18 % у 2007 р.

За період, що аналізується, більш чим у 2 рази зросла середньорічна вартість ОВФ підприємства, склавши, склавши у 2011 році 51518,5 тис. грн. проти 23891,8 тис. грн. у 2007 р. Визначена динаміка вартості ОВФ і обсягу товарної продукції обумовила значне зниження показника фондівддачі: від 3,337 грн. у 2007 р. до 1,669 грн. у 2011 р.

Слід зазначити, що на початок 2011 року підприємство забезпечило достатню фінансову стійкість і ліквідність. Проте при цьому оборотність активів підприємства, і показники рентабельності залишаються на низькому рівні.

3. Зниження натуральних обсягів виробництва за період з 2007 р. по 2011 р. зумовило суттєве скорочення матеріальних витрат, яке склало 9780,8 тис. грн., або 16,36 %. Найбільшою мірою скоротилася сума інших операційних витрат - на 4700,1 тис. грн., або на 36,99 %. Більш ніж в 1,5 рази зросли витрати на оплату праці і відрахування на соціальні заходи, склавши в 2011 р. відповідно 7109,5 тис. грн. і 2725,8 тис. грн. У найменшій мірі (на 17,31 %) збільшилася сума амортизаційних відрахувань (на 752,2 тис. грн. або на 17,31 %).

Результатом відзначеної вище динаміки витрат по окремих економічних елементах з'яви-

лися деякі зміни в структурі операційних витрат ТОВ «Телекарт-прилад». За даний період більш ніж на 8 відсоткових пунктів зменшилася частка матеріальних витрат, склавши в 2011 р. 57,01 % проти 65,18 % в 2007 р. У меншій мірі - на 4,82 відсоткових пунктів - скоротилася питома вага інших витрат, яка склала в 2011 р. 9,3 % проти 14,12 % в 2007 р.

Слідством зниження частки вказаних витрат в операційних витратах з'явилося збільшення питомої ваги всієї решти економічних елементів витрат. Найбільшою мірою зросла частка витрат на оплату праці і відрахування на соціальні заходи - відповідно на 8,64 і 3,31 відсоткових пунктів. Частка амортизації зросла незначно - на 1,04 відсоткових пунктів.

Отже, можна стверджувати, що в результаті істотного зниження виробництва протягом даного періоду у ТОВ «Телекарт-прилад» відбулися значні зміни в структурі операційних витрат по економічних елементах. Як наслідок розглянутих вище структурних змін в деякій мірі зменшився матеріаломісткий характер продукції ТОВ «Телекарт-прилад».

4. Проведений аналіз складу і структури собівартості товарної продукції ТОВ «Телекарт-прилад» по калькуляційних статтях за період з 2007 по 2011 рік виявив деяке скорочення питомої ваги прямих витрат в собівартості товарної продукції: з 71,6 % в 2007 р. до 68,7 % у звітному 2011 р. Основна частка вказаних витрат відноситься до основних.

Слід констатувати негативну динаміку величини загальновиробничих і адміністративних витрат. Так, темп зростання останніх протягом всього аналізованого періоду склав 114,8 % при темпі зростання собівартості товарної продукції 103,6 %. Особливо слід звернути увагу на той факт, що починаючи з 2007 р. по теперішній час на підприємстві склалася яскраво виражена тенденція щорічного збільшення як абсолютної величини даних витрат, так і їх питомої ваги у повної собівартості товарної продукції. У результаті з 2007 по 2011 р. при середньорічному збільшенні останніх на 1283,5 тис. грн. їх сума зросла на 2567 тис. грн., що обумовило зростання питомої ваги останніх на 9,3 відсоткових пунктів. У звітному 2011 р. вказана негативна тенденція в динаміці накладних витрат була порушена.

Випередження темпів зростання витрат на збут понад темпами зростання собівартості товарної продукції обумовило збільшенні питомої ваги витрат на збут на 0,4 процентних пунктів.

В основі вказаних структурних змін лежить так званий ефект рецесії, що завжди супроводжує скорочення обсягів виробництва продукції [3]. Найбільшими темпами у складі накладних витрат зростали витрати на утримання управлінського персоналу цехів і підприємства (в цілому за даний період - більш ніж в 1,5 рази).

Зростання ж абсолютної і відносної величини витрат на збут слід розглядати як позитивне явище. Значна частина цих витрат відноситься до змінних витрат. Основну ж частку постійної частини витрат на збут складають витрати на рекламу і участь у ярмарок. Враховуючи специфіку комерційної діяльності ТОВ «Телекарт-прилад», зростання останніх слід вважати позитивним явищем.

Найбільшою мірою (більш ніж в 16 разів) у складі витрат на збут зросли представницькі витрати. Не дивлячись на таку стрімку динаміку, частка даних витрат в загальній сумі витрат на збут звітного року склала трохи більше 7 %.

5. Проведений аналіз виявив яскраво виражену негативну тенденцію в динаміці витрат на 1 грн. товарної продукції, яка склалася на підприємстві. Максимальний регрес в динаміці даного показника спостерігався в 2008 р. Цього року рівень витрат на 1 грн. товарної продукції збільшився на 15,7 коп. або на 16,5 %, склавши 110,76 коп. проти 95,07 коп. в 2007 р. У середньому ж витрати на 1 грн. товарної продукції протягом даного періоду щорічно зростали на 5,04 коп.; середньорічний темп приросту складав 5,6 %. В цілому за цей період рівень досліджуваного показника збільшився на 20,2 коп. або на 22,26 %.

Така динаміка показника витрат на 1 грн. ТП обумовила наявність у 2008 р. значних збитків від реалізації продукції, величина яких склала 7281,5 тис. грн.

Висновки та напрямки подальших досліджень. Виконавши аналіз складу виробничо-господарської діяльності, витрат, складу і структури собівартості на підприємстві ТОВ «Телекарт-прилад» можна зробити наступні зазначення:

1. На підприємстві спостерігається тенденція поліпшення всіх кількісних і якісних показників. Проте виявлено яскраво виражену негативну тенденцію в динаміці витрат на 1 грн. товарної продукції, яка склалася на підприємстві.

2. Порівняльний аналіз результатів математичного моделювання динаміки показника витрат на 1 грн. товарної продукції у ТОВ «Телекарт-прилад» дозволив визначити вид математи-

чної моделі. Оскільки коефіцієнт детермінації R^2 досягає свого вищого значення 0,78 при поліноміальній формі 3-го ступеню, то модель тренда, яка найкращим чином характеризує динаміку аналізованого показника, є поліном 3-го ступеню, який матиме вигляд: $Y = 06,09 - 22,122 \cdot x + 8,165 \cdot x^2 - 0,759x^3$.

Побудоване рівняння дозволяє зробити висновок про характер виявленої тенденції зміни витрат на 1 грн. товарної продукції у ТОВ «Телекарт-прилад». У даному випадку абсолютна швидкість зниження вирівняного рівня показника, що досліджується, збільшується з часом. Таким чином, можна стверджувати, що на підприємстві склалася тенденція прискореного зниження показника витрат на 1 грн. товарної продукції.

3. Узагальнення результатів проведених розрахунків дозволяють зробити висновок про високу ефективність розроблених нами заходів. Так, їх практичне впровадження забезпечить економію поточних витрат на матеріальні ресурси у розмірі 43186,2 грн., на оплату праці - 143441,6 грн., відрахувань на соціальні заходи - 54507,8 грн. у рік. При тому на 54350 грн. збільшуються інші витрати, що обумовлені підвищенням кваліфікації персоналу (у тому разі 21740 грн. на підвищення кваліфікації робітників і 32610 грн. - фахівців). У цілому річна економія поточних витрат складе 186785,6 грн.

4. Проведені дослідження виявили наявність істотних внутрішніх резервів зниження собівартості продукції в ТОВ «Телекарт-прилад». Для їх мобілізації авторами розроблений комплекс заходів щодо:

зниження витрат на матеріальні ресурси за рахунок оптимізації постачальників покупних комплектуючих виробів;

скорочення витрат на оплату праці й відрахувань на соціальні заходи за рахунок росту продуктивності праці, що обумовлено підвищенням кваліфікації персоналу.

Доцільність практичного запровадження заходів підкріплена відповідними техніко-економічними розрахунками (з метою скорочення витрат на покупні комплектуючі вироби пропонується оптимізувати постачальників окремих мікросхем). Порівняльний аналіз цін на мікросхеми в розрізі двох варіантів поставки показав, що заміна постачальників забезпечить істотне зниження цін на окремі найменування мікросхем, що становить від 9,6 % на мікросхему AT24C256-10PU-2.7 до 40,7 % на мікросхему PCF8563 (SMD). Результати розрахунків свідчать про високу ефективність заходу щодо заміни постачальників окремих видів мікросхем. Його практична реалізація знизить матеріалоемність продукції й забезпечить економію поточних витрат на матеріальні ресурси в розмірі 43186,2 грн. у рік.

5. У подальших дослідженнях авторами більш детально будуть розглянуті чинники впливу на собівартість продукції промислових підприємств.

Список літератури

1. **Тарасенко Н.В.** Економічний аналіз діяльності промислового підприємства. - К. Львів:НБУ,2000. - 485 с.
  2. **Зятковський І.В.** Фінанси підприємств. - К.: КОНДОР, 2003. - 364 с.
  3. Класифікація загроз сталості економічної безпеки компанії з управління активами [Текст]// Економіка, фінанси, право. - 2011. - №3. - С.7-12.
  4. **Андросова О.Ф., Бойченко Г.В.** Облік і аналіз собівартості продукції на промисловому підприємстві - Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ekpr/2009_25/androsova.htm
  5. З матеріалів звітів комітету статистики України за 2007-20011рр. - Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
- Рукопис подано до редакції 20.01.12
УДК 658.514: 622.271

О.В. КАЛІНІЧЕНКО, канд. екон. наук, В.О. КАЛІНІЧЕНКО, д-р техн. наук, проф.,
ДВНЗ «Криворізький національний університет»

ОЦІНКА ЕКОНОМІЧНИХ НАСЛІДКІВ ГЕОМЕХАНІЧНИХ РИЗИКІВ

Виконано аналіз загальних та домінуючих видів втрат, що впливають на економічну оцінку геомеханічних ризиків на залізрудних кар'єрах ГЗК. Достовірна економічна оцінка ризиків дозволяє планувати стратегію розвитку залізрудного кар'єра з урахуванням домінуючих витрат.

Проблема та її зв'язок з науковими та практичними завданнями. Враховуючи особливості видобутку залізних руд відкритим способом для гірничо-збагачувальних